

LUKIŠKIŲ DIEVO MOTINOS IKONOS ATODANGA: RESTAURAVIMAS, IKONOGRAFIJA IR KILMĖS KLAUSIMAS¹

Tojana Račiūnaitė

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJOS

DAILĖTYROS INSTITUTAS

Dominikonų g. 15/1, LT-01131, Vilnius

raciunaite@gmail.com

Lukiškių Dievo Motinos paveikslo kilmė, aprašyta 1737 m. išleistoje stebuklų knygoje *Mistinis fontanas*, ilgus metus dėl vėlesnių autentiškos tapybos užtapymų ir atvaizdą dengusių aptaisų negalėjo būti patvirtinta. Lietuvos dailės muziejaus Prano Gudyno restauravimo centre vykdoma paveikslo restauracija inspiravo naujus šio kūrinio ir su juo susijusių istorinių bei meninių kontekstų tyrimus.

Straipsnyje aptariamas ikonos ikonografinis tipas ir paplitimas, nušviečiama jos restauravimo eiga ir lygiagrečiai vykdyti fiziniai bei menotyriniai tyrimai, bandoma nustatyti jos sukūrimo vietą ir laiką.

REIŠMINIAI ŽODŽIAI: *Lukiškių Dievo Motinos* ikona; restauravimas; *Smolensko Hodegetrija*; Dionisijaus mokykla; stebuklingieji atvaizdai.

ĮVADAS

Lukiškių Dievo Motinos atvaizdo istorija pirmąkart išsamiau aprašyta 1737 m. Vilniaus akademijos spaus-tuvėje išleistoje dominikono Remigijaus Smiarovskio *Lukiškių Dievo Motinos* paveikslo stebuklų knygoje *Mistinis fontanas*. Ir iki šiol ši knyga yra pagrindinis atvaizdo ir jo kulto istorijos šaltinis². Atvaizdą iš Ru-

sijos kaip karo grobį į Lazdijų dvarą atsivežė LDK artilerijos generolas Motiejus Korvinas Gosevskis, o jo

Panny Maryey od Roku 1684. Cudownymi Łaskami w Kościele Wileńskim Łukiskim SS: Apostołów FILIPPA y JAKUBA zakonu Kaznodziejskiego Prowincyi Litewskiej słynącego wytryskaiq-ca duktem pasterskim laski J. W. J Mci X. Bogusława Korwina Gosiewskiego Smoleńskiego, Siewierskiego, y Czerniechowskiego Biskupa, Dziekana Prałata prześwietney Kapituły Wileńskiej, Proboszcza Oszmiańskiego & c. & c. Całemu W. X. L. od Marsowych Pożarów, Palemońskiej Metropolij od Zagęszczoney Kon- flagracji, za pewną obronę y Ochronę na Świętą oschłych Serc Ludzkich ku pomienionemu Obrazowi w Dewocyą odwiż z pod Drukarskiej Pracy Wywiedzona Roku Ziawionego na Swiecie Zrodla Wody Wytryskaiqcey na Żywot Wieczny, w Wilnie: w Drukarni Akademickiej, Soc: Jesu, 1737.

1 Straipsnis parengtas vydančiam LMT remtam mokslinių tyrimų projektą „Kultiniai LDK atvaizdai: importas ir vietinė sklaida“ Nr. MIP-11160, pagal Tarybos remiamos veiklos „Mokslininkų iniciatyva parengti projektai“ kryptį.

2 [Remigiusz Smiarowski], *Fontanna mistyczna z Obrazu Nayśw:*

THE EXPOSURE OF MOTHER OF GOD ICON OF LUKIŠKĖS: RESTORATION, ICONOGRAPHY AND THE QUESTION OF ORIGIN

Tojana Račiūnaitė

KEYWORDS: Lukiškės Mother of God icon; restoration; Hodegetria of Smolensk; Dionysius school; miraculous images.

SUMMARY

The picture of Mother of God from Vilnius district Lukiškės, which is said to be miraculous, hasn't been researched in depth up until now. During the restoration process (2008-2012, restorer Janina Bilotienė), at Pranas Gudynas Restoration Centre of the Lithuanian Art Museum, the original tempera painting hidden for hundreds of years under repainted layers was revealed. The process of restoration has inspired new research by art historians aiming to establish the icon's creation place and date. This article discusses the icon's origin, stated in the written tradition in the icon's book of miracles "Fontanna mistyczna..." ("Mystical fountain") by the Dominican monk Remigijusz Śmiarowski and published in 1737 along with a discussion of the circumstances of the icon's arrival in Lithuania. The article also analyses the iconographic type of the painting, its origin and spread of the type, and describes the process of the icon's exposure. The painting technique and stylistic expression of exposed original painting allows the presumption that the painting was created in the end of the 15th c. – beginning of the 16th c. in Russia.

The article discusses the circumstances of the icon's arrival in Lithuania, which are not entirely clear; however it is possible to assert that the painting was brought to the Lazdijai estate as war booty by the Gosiewski family members, possibly by the famous diplomat of the Lithuanian Grand Duchy Alexander Gosiewski who led Moscow's Kremlin's siege in 1610-1612. Gosiewski's heritage was passed on to one of his four sons, Kazimierz Mateusz Gosiewski, and on his death the icon went to

Seinai Dominican monastery, and it has been owned by Sts. Philip and James church in Lukiškės since 1684.

Analysing the painting empirically, the Russian origin of the icon, stated in the icon's book of miracles "Fontanna mistyczna..." published in 1737 is confirmed. Physical and chemical analysis revealed that the original tempera painting on lime wood was repainted repeatedly in oil and covered in metal casing. Before the restoration, the icon's style was attributed as eclectic, which can be linked to the widely known tradition of usage and renewal of icons in the Catholic Church. The Lukiškės Mother of God icon belongs to the iconographic type of Hodegetria of Smolensk, which was widely spread in Russia in the end of the 15th c. The exposed original painting in its composition, painting and execution is similar to the icons created in Russia no earlier than the end of the 15th c. and no later than the beginning of the 16th c. The comparative style analysis and technological research allows the researcher to state that the Mother of God painting of Lukiškės was painted circa that time by masters in Dionysius school working under commission from Moscow and north east Russia monasteries.